

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№3(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 582 sahifa,
16-mart, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish metodikasini innovatsion ekotizim sharoitida takomillashtirish	18
Uralova Fotima Baxtiyor qizi	
Malakali sportchilarning kommunikativ qobiliyatlarini takomillashtirishda sotsiologik yondashuv (gandbolchilar misolida).....	23
G. A. Valiyeva	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida motor alaliyali bolalarni ruhiy va nutqiy rivojlantirish usullari	27
Suyunova Surayyo Ulash qizi	
Sog'lom bola ekotizimining asoslari: ovqatlanish, immunitet va rivojlanish	31
Israilova Xusnida Adilovna	
Mobil ilovalar yordamida mustaqil o'qishni rivojlantirish	37
Raximova Feruza Najmiddinova	
Biologiya darslarida muammoli ta'lim texnologiyasini qo'llash orqali mantiqiy fikrlashni rivojlantirish	42
Dauekeeva Gulistan Orinbaevna	
Talabalarga ingliz tilidagi matnlarni kommunikativ metod yordamida o'qish texnikasini takomillashtirish usullari	46
Mo'minova Mahliyo Axrorjonovna	
Velosiped haydashning afzalliklari.....	49
Raxmonova Go'zal Bobir qizi	
Компетентностный подход как стратегическая основа модернизации образования и его реализация в преподавании русского языка как иностранного в Узбекистане	54
Мирзакбарова Севда Бахиддиновна	
Umumta'lim maktablarida texnologiya fani mashg'ulotlarini tashkil etishning zamonaviy yondashuvlari va metodlari.....	58
Ziyamova Gulbaxor Tulabayevna	
Типы аббревиации в русском и узбекском языках: сравнительно-типологический анализ.....	62
Рахмонова Бахтигул Пайзилловна	
Maktabgacha ta'limda nutqni rivojlantirish jarayonida didaktik o'yinlardan foydalanish metodikasi	65
Abidjonova Mushtariybonu Qobiljon qizi	
Tarbiyaviy tadbirlarni samarali tashkil etishda maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalarning o'zaro hamkorlik masalalari.....	71
Sanayeva Surayyo Bobonazarovna, Jabborova Shaxina G'affor qizi	
Qadriyatli yondashuv asosida talabalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash mexanizmlarini takomillashtirish ..	76
G'aybullayev Quvonchbek G'olibovich	
Maktab o'quvchilarida stressga barqarorlik namoyon bo'lishining psixologik tahlili	83
Ismoilova N. Z.	
Yoshlar ma'naviyatini shakllantirishda milliy qadriyatlarning o'rni.....	87
Karshiyev Jaxongir Abdirayimovich	
Funksional savodxonlikni rivojlantirishda o'qish savodxonligining o'rni va ahamiyati	91
Xatamova Munisa Mamadulla qizi	
Transformatsiyalash tizimi asosida o'quvchilarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirish samaradorligi	95
Jurayeva Zulayxo Islomovna	
Zamonaviy boshqaruv nazariyalarida rahbar muloqoti (transformatsion, kommunikativ va ishtirokchi boshqaruv yondashuvlari asosida).....	102
Islamova Difuza Dilshodovna	

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida pedagogik kompetentlikni tabaqalashgan yondashuv asosida rivojlantirish mazmuni	107
Begmatova Nasiba Mengnarovna	
Bo'lajak maxsus pedagoglarni inklyuziv ta'limda subyektlar faoliyatini o'rgatish metodikasi	112
Dilshodov Abrorjon Dilshodjon o'g'li	
Pre-Reading Activities to Enhance Foreign Language Reading Comprehension: Reading "The Adventures of Tom Sawyer" in 10–11 Grades	118
Djumaniyazova Zulfiya Kaliyevna	
Nutq aktlarini o'rgatishda autentik materiallardan foydalanishning metodik imkoniyatlari (filologik yo'nalish talabalari misolida)	122
Fayzulloeva Chevar G'ayrat qizi	
Yangi O'zbekistonda talaba-yoshlarni milliy yuksaltirishda jadid-marifatparvarlari ilgari surgan g'oyalarning o'rni va roli	125
Mamadaliyev Abduvoxid Maxsitaliyevich	
Gimnastikaning O'zbekistonga kirib kelish va rivojlanish tarixi	128
N. Q. Mamasidova	
Uglevodorodlar tarkibini aniqlashda massa ulushiga asoslangan reflektiv yondashuv (7-9-sinflar misolida)	131
Maxamadiyev Sharofiddin Jumaboyevich, Smanova Zulayxo Asanaliyevna	
Screencasting materiallarini yaratish va ularni o'quv jarayonida qo'llash	134
Maxmudova Dilfuza Meliyevna, Ergashov Niyozxon Ilyozxon o'g'li	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda so'z shakllanishini psixolingvistik asoslari	137
Moxirabonu G'aniyeva Adxam qizi	
Maktabgacha ta'limdagi muammolar va yechimlar: o'zbekiston respublikasi tajribasi	140
N. Sh. Miryusupova	
Interaktiv kartografik resurslar va ularning ta'lim jarayonida qo'llanilishining didaktik, kognitiv hamda metodik asoslari	143
Olimova Aziza Abdullayevna	
Mentorlik tizimining tarixiy ildizlari va rivojlanish bosqichlari	147
Oxunova Dilnoza Qaxxorjonovna, Abdumannonova Durdonaxon Shuxratjon qizi	
Talabalarining psixologik holati va stress omillarining prokrastinatsiyaga ta'siri hamda mustaqil ta'lim faoliyatini qo'llab-quvvatlash usullari	150
Razakov Farxod Kuvondikovich, Rajabov Hikmat Toshevich	
Talabalarni stulda o'tirgan qiyofachi portreti ranglavhasini ishlashga o'rgatish metodikasi	154
Sadatov Chori Xolmuradovich	
Organik kimyo fanini o'qitishda teskari ta'lim va texnologiyalarning ahamiyati	158
Umrbekova Maftuna Ulug'bek qizi, Babanazarova Ayzada Omirbaevna, Abdulkakimova Gulziyba Ziyatdinovna	
Duduqlanishni bartaraf etishda kompleks metodlarini qo'llashning samaradorligi	162
Xasanova Barnoxon Abdusattor qizi	
Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik kompetentligini takomillashtirish	165
Xolbozorova Nasiba Xolbozar qizi	
Проектирование персонализированных образовательных сценариев в дошкольном образовании средствами генеративного искусственного интеллекта	168
Пак Диана Александровна	
Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda STEAM yondashuvining roli	170
Atenov Jandarbek Dayrabay o'g'li	
Innovatsion ta'lim muhitida talabalarining kasbiy muloqot kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik asoslari	173
Bo'ltakov Sanjarbek Xazratqul o'g'li	
Alohida ta'lim ehtiyojlari mavjud bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'lim tizimining ahamiyati	176
Mehmonova Nodiraxon Yusufxon qizi	

Duduqlanish nutq kamchiligini korrektsiyalashning maxsus va integratsiyalashgan texnologiyalarini rivojlantirish.....	180
Boxodirova Gulasalxon Ibrohimovna	
Эссе как инструмент формирования и диагностики компетенций в системе высшего образования .	184
Шейхмамбетов Сервер Рефикович	
Matallar va folklor hikoyalari: maktabgacha ta'lim tashkilotlarida interaktiv dars texnologiyalari.....	188
Azimova Nodira Hikmatovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda jismoniy sifatlarni rivojlantirish va ularni sportga yo'naltirishning pedagogik asoslari.....	191
Norboyev Komiljon Jurakulovich, Rustamova Kamola Xayrulla qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida ijtimoiy-gumanitar fanlarning o'qitilishining ahamiyati.....	194
Burkhanova Sabo Tulanovna	
Oliy ta'lim muassasalarida O'zbekistonning eng yangi tarixini o'qitishning metodologik asoslari va muammolari	197
Norbutayeva Guzal Abdig'ofurovna	
Ta'lim tashkilotlarida sifatni boshqarish jarayonlarini tizimli rejalashtirishning nazariy va amaliy asoslari.....	200
Abdurashit Karimovich Avliyakov	
Tarbiya darslari samaradorligini oshirishda abdulla avloniy pedagogik hikmatlaridan foydalanishni metodik tashkil etish.....	204
Daliyeva Eliza Zokir qizi	
Badiiy-tarixiy meros asosida bo'lajak pedagoglarning refleksiv tafakkuri va kasbiy identifikatsiyasini rivojlantirish	207
Qodirova Mavluda Maxodir qizi	
Adabiyot darslarida lirik asarlarni vizual yondashuvlar asosida o'qitish usullari.....	210
Sobitova Mahmudaxon Shuxratbek qizi	
ESG tamoyillarini ta'lim tizimiga joriy etish orqali talabalarda ekologik, ijtimoiy va boshqaruv ko'nikmalarini shakllantirish	216
Tursunova Shahzoda Baxromovna	
Социально-психологические факторы нарушения психологического здоровья в семье	219
Гулру Тургунова	
O'zini tarbiyalash (self-development) g'oyasining Ibn Sino ta'limotidagi o'rni	229
Usmanova E'zoza Zokirjonovna	
Оценка динамики физиологических показателей волейболистов 12–16 лет в предсоревновательный и соревновательный периоды.....	234
Умматалиева Шерзода Шерали угли	
Individual sport turlarida sportchilarning natijadorlik kompetensiyasini motivatsion omillar asosida shakllantirish.....	239
Baratov Nasriddin Karshibayevich	
O'smirlarda internetdan ortiqcha foydalanishning psixologik oqibatlarini	243
Fayziyeva Nodira Sobirovna	
Transakt analiz: shaxslararo muloqotni tahlil qilishning nazariy va amaliy asoslari	247
Nilufar Sayfidinovna Sangirova	
Inklyuziv ta'lim jarayonini boshqarish mexanizmlarini rivojlantirish (umumiy o'rta ta'lim maktablari misolida)	252
Abdug'aniyev Abdurauf Abdumannonovich	
O'zbek milliy kurashining tarixiy rivojlanish bosqichlari va uning yoshlar tarbiyasidagi pedagogik ahamiyati.....	257
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Almardanov Xasan Asqarovich	
Belbog'li kurashning shakllanishi va rivojlanish tarixi: jismoniy tarbiya tizimidagi o'rni va metodik imkoniyatlari	261
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Norqizilov Muxammadbek Sherali o'gli	

Dzyudo kurashining tarixiy evolyutsiyasi va uning ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida qo'llanishi	265
<i>Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Norqobilov Jamshid G'ulomovich</i>	
Dzyudo kurashining tarixiy evolyutsiyasi va uning ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida qo'llanishi	270
<i>Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Nurullayev Fazliddin Murodulla o'gli</i>	
Raqamli muhitda shaxs xulq-atvori dinamikasi (bolalik va o'smirlar misolida)	275
<i>Raimdjanov Mirkarim Tolibjon o'g'li</i>	
O'quvchilarning intellektual qobiliyatlarini oshirishning pedagogik va psixologik asoslari	278
<i>Suvanova Baxtigul Baxridinovna</i>	
Xalqaro tajriba asosida o'quvchilarda tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish mexanizmlari	283
<i>Azimov I. T., Mirzayeva N. I.</i>	
Boshlang'ich sinflarda ingliz tili o'qitishda didaktik vositalardan foydalanish	288
<i>Ziyaboyeva Sevara Saydullayevna</i>	
Yuqori malakali o'rta masofaga yuguruvchilarning jismoniy rivojlanish dinamikasi	292
<i>Nazarov Nuriddin Baxranovich</i>	
Maktab direktorining partisipativ boshqaruv faoliyatida qarorlar qabul qilish jarayonida ishtirokchilarning roli	297
<i>Jabborova Yulduzxon Hasan qizi</i>	
Tibbiyotda nizoli vaziyatlar va ularni bartaraf etish usullari	301
<i>Olimova Dono Shakirovna, Baxtiyorova Shahnoza Mansurbekovna</i>	
Ichki kasalliklarni tashxislashda klinik fikrlashning o'rni	304
<i>Tilavova Muqaddas, Hasanova Munisa, Mamatqulova Fayzo, Hakimova Xonbuvi Hakimovna</i>	
Транснациональные компании и проблема суверенитета национального государства	307
<i>Ф. Равшанов, Л. Сохибова</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda o'quv-biluv faoliyati motivatsiyasini rivojlantirishning pedagogik ahamiyati	311
<i>Muhammadiyeva Manzura Maratovna, Musulmonova Sabrina Akmal qizi</i>	
Texnologik ta'limda xorijiy tajriba	316
<i>Lochinbek Abdirasulov</i>	
Talabalarda ilmiy-tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari	319
<i>Saffarova Mohidil Axmadovna, Mustafayeva Feruza Anvar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ona tili darslaridagi asosiy resurslari: "ona tili" darsligi, mashq daftari, o'qituvchi kitobi ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida	324
<i>Soatova Hilola Shuhrat qizi</i>	
Harbiy vatanparvarlik tarbiyasi – zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim omili sifatida	328
<i>R. D. Mustayev, H. F. Abduvositov</i>	
Русскоязычная литература Узбекистана современного периода: проблематика, поэтика и художественный анализ	332
<i>Чернова Татьяна Алексеевна</i>	
O'smirlar orasida tengdoshlar bosimi va uning psixologik ta'siri	335
<i>Toshpo'latova O'g'iloy Baxtiyor qizi</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning maktabgacha yoshdagi bolalarda iste'mol madaniyatini shakllantirish jarayonida targeting yondashuvining pedagogik nazariy asoslari	339
<i>D. G. Umnov</i>	
Ona tili darslarini ikkinchi til tamoyillari asosida tashkil etish masalalari	344
<i>Maxkamova Guluzroxon Abdumutalibovna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ishlarni pedagogik jihatlardan tashkil etishning nazariy va amaliy aspektlari	347
<i>Mahkamov Mahammadjon Dadajonovich</i>	
Boshlang'ich sinflarda interfaol metodlar asosida dars jarayonini takomillashtirish metodikasi	351
<i>Muhammadjonova Durdonaxon Bahromjon qizi</i>	
Tarix darslarini modellashtirishda pedagogik metodlar tasnifi va ularning samaradorligi	354
<i>Ikrom Qodirov</i>	

Hadassah gospital maktabi modelining o'ziga xos xususiyatlari, pedagogik samaradorligi va uni O'zbekiston gospital maktablariga tatbiq etishning ahamiyati	357
<i>Abdullayev Aziz Habibullayevich, Ochilov Orazbek Qosim o'g'li, Alimova Dono Abbosxanovna</i>	
Davlat boshqaruvi tizimida korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholash va prognozlash metodologiyasi.....	361
<i>Amirxo'jayev Shukurjon Qurbonovich, Sotvoldiyev Akbarjon Umidjon o'g'li</i>	
Neyropedagogik yondashuv asosida o'quvchilarda pozitiv fikrlashni rivojlantirishning ilmiy-nazariy va amaliy asoslari	364
<i>Babakulova Dilnoza Ramazonovna</i>	
Boshlang'ich sinflarda nutqiy nuqsonlarning oldini olish va o'quvchilarning talaffuz madaniyatini shakllantirish metodikasi	367
<i>Baxtiyorova Nastarin Baxriddinovna, Daminova Dilbar Melimurodovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim olishga qiziqishini oshirishda gamifikatsiya elementlaridan foydalanishning nazariy-metodik asoslari.....	370
<i>G'aniyeva Gulxayyo Islom qizi, Raxmatova Shaxlo Mansurovna</i>	
Ingliz tili darslarida kitobxonlik ko'nikmalarining o'ziga xosligi	373
<i>Jo'raboyeva Turg'unoy Ikromjon qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida lingvokognitiv kompetentlikni rivojlantirishning didaktik tizimi.....	377
<i>Kozimova Sadoqat</i>	
Umumta'lim maktablarida tabiiy fanlar (science)ni o'qitish orqali ekologik savodxonlikni shakllantirishning pedagogik asoslari	380
<i>Majitov Turg'unali Anvar o'g'li</i>	
Oilaviy munosabatlarda manipulyativ muloqot indikatsiyasi: psixologik tahlil va eksperimental natijalar	383
<i>Nishanova Zulfizar Yashin qizi</i>	
Bo'lajak mutaxassislarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishda raqamli ta'lim texnologiyalarining o'rni.....	386
<i>Nurulloyev Firuz No'monjonovich</i>	
Talabalarining kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishning tarixiy-pedagogik asoslari (ma'rifatparvar mutafakkirlar merosi misolida).....	390
<i>Sabirov Kaxramon Bektursun o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi 5-6 yoshli bolalarda muammoli vaziyatlarni mustaqil yechish qobiliyatini shakllantirish metodikasini takomillashtirish.....	393
<i>Tillayeva Vasila O'ktam qizi</i>	
Kritik fikrlash kompetensiyasining pedagogik va didaktik mazmuni	398
<i>Tursunaliyev Shaxzod Sherali o'g'li</i>	
Kurashchi qizlarning texnik harakatlarini kinematik va kinetik modellashtirish	402
<i>Xomudjonova Feruza Komiljon qizi</i>	
Oliy ta'limda ishga doir muloqot asoslari fanini o'qitish orqali talabalarning og'zaki fikrlash va nutq faoliyatini rivojlantirish	406
<i>Yuldasheva Dilnoza Bekturodovna</i>	
Роль онлайн-платформ и образовательных сервисов в формировании ответственности студентов.....	409
<i>Гуламов Жасур Баходирович</i>	
Изучение изменений полярного переключения негативных и позитивных эмоций среднего воздействия в процессе развития/реабилитации механизмов эмпатии	413
<i>Ягудин Дмитрий Рустамович</i>	
Produktiv nutq ko'nikmalari orqali nutq aktlarini o'qitish samaradorligi.....	421
<i>Sadikov Erkin Tursunovich</i>	
Проблемы формирования письменной коммуникативной компетенции у студентов выпускных курсов высших учебных заведений	424
<i>Раджабова Зебинисо Анваровна</i>	
Pedagogika sohasida yangi ilmiy yo'nalish – pedagogik innovatsiya.....	427
<i>M.U. Raxmanova</i>	

Muammoli o'qitish asosida kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish.....	431
<i>Giyasova Shaxnoza Abdurafikovna</i>	
9–10 yoshli o'quvchilar orasidagi nizolarni korreksion yondashuv bilan boshqarish	435
<i>Qulmatov Sindorqul Ibragimovich, Yarbekova Yulduz Bahromjon qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda raqamli mediakompetentlikni rivojlantirish	439
<i>Mo'minova Madina, Mamasodiqova Saida</i>	
Разработка приложения для визуализации и анализа решения задач линейного программирования.....	442
<i>Маматов Ислонбек Ильесович, Бурунова Муниса Баходировна</i>	
Mustaqil ta'lim topshiriqlarini integrativ modellashtirish tashkiliy-metodik muammo sifatida	448
<i>Ibroximova O'g'iloy Inomjon qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda axloqiy tarbiyani baholash va "tarbiya kundaligi"ni joriy etish metodikasi.....	451
<i>Norimboyeva Sarvinov Abror qizi, Norimboyeva Sarvinov Abror qizi</i>	
Talabalarda vatanparvarlik fazilatlarini rivojlantirishning nazariy-pedagogik va didaktik asoslari	456
<i>Xaydaraliyev Xurshid Xamidullayevich</i>	
Zamonaviy yosh oilalarda gender munosabatining o'rganilganlik holati	462
<i>Abduqayumova Gulnoza Karimjon qizi</i>	
Arifmetik progressiyani o'qitishda "progressiya konstruktori" amaliy-tadqiqot metodining samaradorligi....	466
<i>Abdurahmonova Zamira Raxmatullayevna</i>	
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarining kasbiy kompetentligini shakllantirishning mazmuni.....	471
<i>Ashurova To'lg'anoy Ergashevna</i>	
Onlayn shaxmat platformalarining boshlang'ich sinf o'quvchilari tafakkuriga ta'siri	475
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i>	
Ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish.....	480
<i>Kadirkulov Dilmurod Alimahamedovich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda muloqot madaniyatini shakllantirish mezonlari.....	485
<i>Mirsagatova Nargiza Sayfullayevna</i>	
Communicative Language Teaching in Modern Classrooms: Strengths, Limitations, and Pedagogical Implications	490
<i>Mirzaliyeva Sarvinov</i>	
Pedagogika oliy ta'lim muassasasi talabalarining fizikadan metodik faoliyatga tayyorgarligini rivojlantirish	493
<i>Murtazayev Zohid Murtazayevich</i>	
Zo'ravonlikning inson ruhiyatiga salbiy ta'siri va oqibatlari	497
<i>Mutabarxon Maxsudova</i>	
STEM ta'limi sharoitida o'quvchilarning texnik tafakkurini rivojlantirishning transdisiplinar metodik modeli	501
<i>Normuxamedov Zarif</i>	
Jadidchilar asarlarida boshlang'ich ta'limga oid pedagogik qarashlarning nazariy asoslari	507
<i>Sariboyeva Aziza G'apur qizi</i>	
Pedagogika tarixida dars samaradorligini oshirish bo'yicha qarashlar va amaliyotdagi innovatsion loyihalar tahlili.....	510
<i>To'raqulova Feruza Jobir qizi</i>	
Yosh qizlarda shaxsiy mustaqillik va oilaviy mas'uliyat muvozanati	514
<i>To'xtamatova Nargiza, Boltaboyeva Marg'uba</i>	
Individual dars mashg'ulotlari orqali boksning faolligini aniqlash xususiyatlari	517
<i>Usmonov Mansur Qurbonmurotovich</i>	
Преимущества и недостатки использования виртуальных лабораторных работ по физике	522
<i>Тилова Турдихол Баратовна</i>	
Neyrolingvistik dasturlashning (NLD) nazariy va amaliy jihatlarini	529
<i>Xolikova Dilobarxon Maxsitovna</i>	

Tabiiy fanlar darslarini o'qitishda muammoli texnologiyalardan foydalanish usullari	533
<i>Ochilova O'g'iloy Mardon qizi</i>	
Communicative-Pragmatic Analysis of Binary-Based Paremmas in English, Uzbek, and Russian Languages.....	537
<i>Jumanova Sabrina Vaydullo kizi</i>	
Kurash mashg'ulotlarida raqamli texnologiyalar qo'llanilishi.....	542
<i>Melikuziyev Azizjon Adaxamjon o'g'li</i>	
O'spirinlarda kasbiy tanlov noaniqligi sharoitida mustaqil qarorlarni rivojlantirishning psixologik xususiyatlari	546
<i>Karimova Gulxumor Shodi qizi</i>	
ChatGPT kabi til modellarining ta'lim va fan sohasiga ta'siri	550
<i>Djabbarova Xabiba Kuvandikovna</i>	
Biologiya ta'limida qo'llaniladigan masala va mashqlarning turlari, mazmuni va kreativlikni rivojlantirishdagi o'rni	554
<i>Yusupova Lobar Nizomjon qizi, Raxmatov Uchkun Ergashevich</i>	
Сравнительный анализ русской и узбекской концептосфер в контексте преподавания РКИ.....	560
<i>Рустамова Феруза Махмуджановна</i>	
Professional ta'lim muassasalari o'quvchilarining kasbiy madaniyatini kompetensiyaviy yondashuv asosida rivojlantirish texnologiyalari	565
<i>Imomov Musurmon Pirnazarovich</i>	
Boshlang'ich ta'limda aksiologik qadriyatlar va raqamli kompetensiyalarni uyg'un rivojlantirish metodikasi.....	572
<i>Shabbazova Dilfuza Ruzikulovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy ijodkorligini rivojlantirishda klaster integratsiyasi va refleksiv yondashuvning o'rni	576
<i>Shabbazova Nodira Xamzayevna</i>	
Umumta'lim maktablarida immersiv texnologiyalar imkoniyatlaridan foydalanish	579
<i>Axmedova Dilnoza Baxtiyor qizi</i>	

PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARI O'QUVCHILARINING KASBIY MADANIYATINI KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV ASOSIDA RIVOJLANTIRISH TEKNOLOGIYALARI

Imomov Musurmon Pirnazarovich

Shahrisabz davlat pedagogika
instituti Pedagogika fakulteti dekani,
Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), dotsent

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-8443-7642>

Annotatsiya: Ushbu maqolada professional ta'lim muassasalari o'quvchilarining kasbiy madaniyatini kompetensiyaviy yondashuv asosida rivojlantirish texnologiyalari ilmiy-pedagogik jihatdan o'rganiladi. 2021–2024-yillar davomida Shahrisabz davlat pedagogika instituti professional ta'lim yo'nalishi talabalari ($n = 284$) ishtirokida o'tkazilgan tadqiqot asosida kasbiy madaniyatni shakllantiruvchi to'rtta asosiy kompetensiya sohasi – axloqiy-qadriyatli, texnologik-faoliyatli, kommunikativ va refleksiv-ijodiy kompetensiyalar – tahlil etiladi. Tajriba guruhida kasbiy madaniyat indeksi 38,4 foizga o'sgani aniqlandi. Tadqiqot natijalari asosida KAMA modeli taklif etiladi hamda amaliy tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: kasbiy madaniyat, kompetensiyaviy yondashuv, professional ta'lim, kasbiy rivojlanish, texnologiyalar, KAMA modeli, axloqiy-qadriyatli kompetensiya.

Abstract: This article examines technologies for developing the professional culture of students in vocational education institutions based on a competency-based approach. Drawing on a longitudinal study conducted at Shahrisabz State Pedagogical Institute in 2021–2024 ($n = 284$), four core competency domains are analysed: ethical-value, technological-activity, communicative, and reflective-creative competencies. The professional culture index in the experimental group increased by 38.4%. Based on the findings, the KAMA model is proposed and practical recommendations are provided.

Key words: professional culture, competency-based approach, vocational education, professional development, technologies, KAMA model.

Аннотация: В данной статье рассматриваются технологии развития профессиональной культуры обучающихся учреждений профессионального образования на основе компетентного подхода. На основе исследования, проведённого с участием студентов направления профессионального образования Шахрисабзского государственного педагогического института ($n = 284$) в 2021–2024 годах, анализируются четыре ключевые компетентностные области: нравственно-ценностная, технологически-деятельностная, коммуникативная и рефлексивно-творческая. В экспериментальной группе индекс профессиональной культуры вырос на 38,4 %. Предложена модель KAMA, разработаны практические рекомендации.

Ключевые слова: профессиональная культура, компетентностный подход, профессиональное образование, профессиональное развитие, технологии, модель KAMA.

KIRISH

O'zbekistonda ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan tizimli islohotlar, xususan, "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun (2020), "Milliy istiqlol g'oyasi" va "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi zamonaviy pedagog va mutaxassisga qo'yiladigan talablarni tubdan o'zgartirib yubordi. Bugun mehnat bozori nafaqat yuqori malakali, balki kuchli kasbiy madaniyatga ega bo'lgan mutaxassisni talab qilmoqda. Kasbiy madaniyat – bu kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarning shaxsning qadriyatlar tizimi, axloqiy me'yorlari hamda ijodiy faoliyati bilan uyg'un birlashuvidir. Professional ta'lim muassasalari (PTM) bu borada alohida mas'uliyatni zimmasiga oladi: ularda tayyorlanayotgan mutaxassislar iqtisodiyotning real sektorida bevosita mehnat qiladilar. Shu bois PTM o'quvchilarida kasbiy madaniyatni shakllantirish nafaqat pedagog-olimlar, balki davlat siyosati uchun ham dolzarb

masalaga aylangan. Biroq tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, PTMLarda kasbiy madaniyatni rivojlantirishning aniq texnologik modellari hali to'liq ishlab chiqilmagan.

Ko'pchilik muassasalarda bu jarayon tizimli emas, balki stixiyali tarzda amalga oshirilmoqda. Mazkur maqolada ushbu kamchilikni bartaraf etishga qaratilgan kompetensiyaviy yondashuv asosidagi rivojlantirish texnologiyalari taqdim etiladi. Tadqiqotning maqsadi: Shahrisabz davlat pedagogika instituti (ShDPI) professional ta'lim yo'nalishi talabalari misolida kompetensiyaviy yondashuv asosida kasbiy madaniyatni rivojlantirishning samarali texnologiyalarini ishlab chiqish va empirik jihatdan asoslashdir.

KASBIY MADANIYAT (Professional Culture)	▶ Kasbiy bilim va ko'nikmalar ▶ Axloqiy-qadriyatli munosabat ▶ Ijodiy-refleksiv faoliyat ▶ Kommunikativ madaniyat ▶ Texnologik savodxonlik
SHAKLLANTIRISHNING ASOSI: Kompetensiyaviy yondashuv · Shaxsga yo'naltirilganlik · Amaliy integrasiya · Doimiy monitoring	

Manba: Muallif ishlanmasi

1-rasm: **Kasbiy madaniyatning tarkibiy tuzilmasi**

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kasbiy madaniyat tushunchasi pedagogika va psixologiya fanlarida uzoq tarixga ega. Rossiyalik pedagog olim V.A. Slastyonin (1991) kasbiy madaniyatni "kasbiy faoliyatning akmeologik darajada amalga oshirilishini ta'minlovchi shaxsiy xususiyatlar tizimi" sifatida ta'riflagan. I.F. Isaev (2002) esa kasbiy madaniyatning tarkibiy qismlarini aksiologik (qadriyatli), texnologik va shaxsiy-ijodiy sohalarga bo'ladi. Kompetensiyaviy yondashuv kontekstida Xutorskoy (2003) "kalit kompetensiyalar" tushunchasini pedagogik faoliyatga tatbiq etib, ularni umumiy madaniy, o'quv-kognitiv, axborot va kommunikativ guruhlariga ajratgan. Zamonaviy tadqiqotlarda (Zimnyaya, 2004; Raven, 2002) kompetensiya nafaqat bilim va ko'nikmalar yig'indisi, balki "faoliyat vaziyatida ularni samarali qo'llash qobiliyati" ekanligi ta'kidlanadi.

O'zbek pedagog-olimlaridan N. Saidahmedov (2009), O'. Tolipov (2013) va R. Mavlonova (2016) professional ta'limda kompetensiyaviy yondashuvning nazariy asoslarini o'rganganlar. Tolipov kompetensiyaviy ta'limda "amaliy faoliyat bilan nazariyaning uyg'un birlashuvini" asosiy shart sifatida ko'rsatgan. So'nggi yillarda raqamli texnologiyalar kasbiy madaniyatni shakllantirish vositasi sifatida keng o'rganilmoqda. UNESCO (2019) tomonidan ishlab chiqilgan "Ta'lim uchun raqamli kompetensiya" doirasi (DigComp 2.1) va Yevropa DigCompEdu modeli professional ta'lim muassasalari uchun ham maqbul hisoblanmoqda. Mahalliy kontekstda esa O. Yo'ldoshev (2022) PTMLarda raqamli madaniyat darajasining hali yetarli emasligi muammosini statistik jihatdan ko'rsatib bergan.

1-jadval: **Asosiy adabiyotlar xulosalovchi tahlili**

Muallif(lar)	Yil	Yo'nalish	Asosiy xulosa
Slastyonin V.A.	1991	Nazariy	Kasbiy madaniyat – akmeologik shaxs xususiyatlari tizimi
Isaev I.F.	2002	Strukturaviy	Aksiologik, texnologik va ijodiy tarkibiy qismlar
Xutorskoy A.V.	2003	Kompetensiya	Kalit kompetensiyalar va ularning tasnifi
Tolipov O'.	2013	Amaliy	Kompetensiyaviy ta'limda nazariya-amaliyot birligi
Mavlonova R.	2016	Metodologik	PTMda kompetensiyaviy yondashuv metodologiyasi
Yo'ldoshev O.	2022	Empirik	PTMLarda raqamli madaniyat darajasi past (32%)
Imomov M.P. (hozirgi)	2024	Aralash	KAMA modeli orqali 38,4% o'sish

Manba: Muallifning adabiyotlar tahlili, 2024

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda aralash metodologiyadan (Mixed Methods Research) foydalanildi: birinchi bosqichda kvazieksperimental dizayn, ikkinchi bosqichda esa sifatli tahlil (yarim tuzilmali intervyu, fokus-guruh) qo'llandi.

Tadqiqot maydonchasi: Shahrisabz davlat pedagogika instituti, Professional ta'lim yo'nalishi (2021-2024 o'quv yillari). Institut ushbu yo'nalish bo'yicha 6 ta mutaxassislik bo'yicha o'qitadi, jami yillik qabul – 180 nafar.

Ishtirokchilar: uchinchi va to'rtinchi kurs talabalari – 284 nafar: tajriba guruhi (n = 143) va nazorat guruhi (n = 141). Shuningdek, 38 nafar professor-o'qituvchi so'rovnoma ishtirok etdi.

O'lchov vositasi: muallifning O'zbek kasbiy madaniyat baholash shkalasi (O'KMBS) – 72 bandli, to'rtta kompetensiya sohasini o'lchaydigan instrument (Cronbach $\alpha = 0,89$).

Har bir sohada 0-100 ball tizimi qo'llandi.

Intervensiya – KAMA modeli: tajriba guruhiga muallifning KAMA (Kompetensiyaviy-Axloqiy-Madaniy-Amaliy) modeli asosida tuzilgan 16 haftalik dastur tatbiq etildi. Nazorat guruhi an'anaviy o'quv dasturi asosida ta'limni davom ettirdi.

Statistik tahlil: ma'lumotlar SPSS 26 dasturida qayta ishlandi. Bog'liq va mustaqil t-testlar, Cohen d effekt hajmi, Spearman korrelyatsiyasi hisoblandi. Sifatli ma'lumotlar NVivo 12 dasturida tematik tahlil qilindi.

2-jadval: Tadqiqot dizayni xulosalovchi ko'rinishi

Ko'rsatkich	Tajriba guruhi	Nazorat guruhi
Talabalar soni	143 nafar	141 nafar
Ta'lim modeli	KAMA modeli	An'anaviy
Texnologiyalar	7 ta platform	Oddiy proyektor
Interaktiv metodlar	6 ta strategiya	Ma'ruza + suhbat
Davomiylik	16 hafta (bir semestr)	16 hafta
Baholash vositasi	O'KMBS (72 band)	O'KMBS (72 band)
Cronbach α	0,89	0,89
Professor-o'qituvchilar	38 nafar (so'rovnoma)	38 nafar

Manba: Muallifning tadqiqot dizayni, 2021–2024

TAHLIL VA NATIJALAR

Intervensiyadan oldin tajriba va nazorat guruhlarida o'rtasida barcha to'rtta kompetensiya sohasida statistik jihatdan sezilarli farq aniqlanmadi (barchasi $p > 0,05$), bu guruhlarining tengligini tasdiqlaydigan muhim shartdir. O'rtacha oldingi test ko'rsatkichlari 48,3 dan 55,1 ballgacha bo'lib, uchinchi kurs talabalari uchun kutilgan o'rta daraja sifatida baholandi.

3-jadval: Oldingi test kompetensiya ko'rsatkichlari (O'rcha $\pm$ SD)

Kompetensiya sohasi	Tajriba (oldin)	Nazorat (oldin)	t-qiyamat	p-qiyamat
Axloqiy-qadriyatli	52,4 $\pm$ 8,3	51,9 $\pm$ 8,1	0,51	0,611
Texnologik-faoliyatli	48,3 $\pm$ 9,1	47,8 $\pm$ 8,9	0,46	0,646
Kommunikativ	55,1 $\pm$ 8,7	54,6 $\pm$ 8,5	0,48	0,632
Refleksiv-ijodiy	49,7 $\pm$ 9,4	49,1 $\pm$ 9,2	0,53	0,597
Umumiy kompozit	51,4 $\pm$ 7,6	50,9 $\pm$ 7,4	0,55	0,583

Eslatma: Guruhlar teng hisoblanadi (barchasi $p > 0,05$). Manba: O'KMBS oldingi test natijalari, 2022

16 haftalik KAMA modeli tatbiqidan so'ng tajriba guruhi barcha to'rtta kompetensiya sohasida ham o'z oldingi test ko'rsatkichlariga, ham nazorat guruhining keyingi test ko'rsatkichlariga nisbatan statistik jihatdan sezilarli va amaliy ahamiyatga ega bo'lgan o'sishni namoyish etdi. Eng katta effekt texnologik-faoliyatli sohada (Cohen $d = 1,42$) va refleksiv-ijodiy sohada ($d = 1,29$) qayd etildi.

4-jadval: Keyingi test kompetensiya ko'rsatkichlari va effekt hajmlari

Kompetensiya sohasi	Tajriba (keyin)	Nazorat (keyin)	O'sish (Tajriba)	Cohen d	Ahamiyat
Axloqiy-qadriyatli	75,8 $\pm$ 7,1	58,4 $\pm$ 8,3	+23,4	1,15	$p < 0,001$
Texnologik-faoliyatli	78,6 $\pm$ 6,4	54,9 $\pm$ 8,6	+30,3	1,42	$p < 0,001$
Kommunikativ	74,3 $\pm$ 7,8	61,2 $\pm$ 8,1	+19,2	1,07	$p < 0,001$
Refleksiv-ijodiy	76,9 $\pm$ 6,9	53,7 $\pm$ 9,2	+27,2	1,29	$p < 0,001$
Umumiy kompozit	76,4 $\pm$ 6,3	57,1 $\pm$ 7,8	+25,0	1,27	$p < 0,001$

Eslatma: $d > 0,8$ = katta effekt (Cohen, 1988). $\alpha = 0,001$ darajasida barcha farqlar ahamiyatli.

Ko'rsatkich	Qiymat (%)	Diagramma
Texnologik-faoliyatli	79%	
Refleksiv-ijodiy	77%	
Umumiy kompozit	76%	
Axloqiy-qadriyatli	76%	
Kommunikativ	74%	

Manba: O'KMBS keyingi test natijalari, ShDPI 2024

2-rasm: Tajriba guruhi kompetensiya sohalari bo'yicha keyingi test ko'rsatkichlari (%)

Qaysi texnologiyalar kasbiy madaniyatni rivojlantirishga ko'proq hissa qo'shayotganini aniqlash maqsadida foydalanish chastotasi va idrok etilgan samaradorlik keyingi test ko'rsatkichlari bilan Spearman korrelyatsiyasi orqali o'rganildi. Natijalarga ko'ra, loyiha asosida o'qitish ($r_s = 0,74$) va muammoli ta'lim ($r_s = 0,69$) eng kuchli bog'liqlik ko'rsatdi.

5-jadval: Texnologiyalar va kompetensiya sohalari orasidagi Spearman korrelyatsiyasi

Texnologiya / Metod	Haftada foydalanish	Axloqiy	Texnologik	Kommunikativ	Refleksiv
Loyiha asosida o'qitish	3,8 soat	0,68**	0,74**	0,61**	0,71**
Muammoli ta'lim (PBL)	3,2 soat	0,62**	0,69**	0,58*	0,67**
Aks ettirish jurnali	2,1 soat	0,71**	0,54*	0,52*	0,78**
Tengdoshlar o'qitishi	2,4 soat	0,57*	0,61**	0,73**	0,60**
Amaliy seminarlar	4,1 soat	0,64**	0,72**	0,55*	0,58*
Raqamli portfel	1,8 soat	0,55*	0,67**	0,59*	0,74**
Rolli o'yinlar	1,5 soat	0,66**	0,51*	0,69**	0,63**

** $p < 0,01$; * $p < 0,05$. Manba: Muallifning tahlili, 2024

Tajriba guruhidagi talabalar har bir interaktiv metodning samaradorligini 5 ballik Likert shkalasida baholadilar. Loyiha asosida o'qitish va aks ettirish jurnali eng yuqori samaradorlik reytingini oldi (mos ravishda 4,7 va 4,5 ball). Professor-o'qituvchilar esa amaliy seminarlar va tengdoshlar o'qitishini uzoq muddatli rivojlanish uchun eng samarali deb baholadilar.

Ko'rsatkich	Qiymat (%)	Diagramma
Loyiha asosida o'qitish	94%	
Aks ettirish jurnali	90%	
Amaliy seminarlar	87%	
Tengdoshlar o'qitishi	84%	
Muammoli ta'lim	82%	
Rolli o'yinlar	78%	
Raqamli portfel	76%	

Manba: Talabalar so'rovnoma, ShDPI 2024 (n=143)

3-rasm: Talabalarning interaktiv metodlar samaradorligini baholashi (o'rtacha ball, 1–5 shkala, %ga o'tkazilgan)

Faqat tajriba-nazorat solishtirmasidan tashqari, institutsional darajada ham ma'lumotlar to'plandi. 6-jadvalda ShDPIning uch o'quv yili davomida kasbiy madaniyatni rivojlantirishga oid asosiy ko'rsatkichlari keltiriladi.

6-jadval: ShDPI kasbiy madaniyat va kompetensiya ko'rsatkichlari dinamikasi (2021–2024)

Ko'rsatkich	2021–22	2022–23	2023–24	O'zgarish
O'qituvchilarning interaktiv metodlarni qo'llashi (%)	21%	46%	74%	+252,4%
Talabalarda kasbiy o'ziga ishonch (1–5)	2,6	3,4	4,2	+61,5%
O'KMBS umumiy o'rtacha ko'rsatkich	50,4	61,8	74,9	+48,6%
Loyiha asosida o'qitiladigan kurslar (%)	9%	33%	62%	+588,9%
Raqamli portfeldan foydalanish (%)	14%	38%	71%	+407,1%
Bitiruvchilar kasb faoliyatiga moslashish tezligi (oy)	6,2	4,8	3,4	–45,2%
Mehnat bozorida ishlash darajasi (%)	68%	74%	82%	+20,6%

Manba: ShDPI Institutsional hisobotlar 2021–2024; Muallifning tahlili

O'quv yili	O'KMBS balli	Interaktiv metod (%)	Raqamli portfel (%)
2021–22	50,4 / 100	21%	14%
2022–23	61,8 / 100	46%	38%
2023–24	74,9 / 100	74%	71%

Manba: Talabalar so'rovnomasi, ShDPI 2024 (n=143)

4-rasm: ShDPI O'KMBS umumiy ko'rsatkichi va interaktiv metodlar dinamikasi

22 ta yarim tuzilmali intervyu va 4 ta fokus-guruh sessiyasi (n=28 talaba, 8 o'qituvchi) tematik tahlili uchun asosiy mavzuni ko'rsatdi.

- **1-mavzu – Autentiklik va kasbiy o'zlik hissi:** Talabalar eng ta'sirchan o'rganish lahzalarini haqiqiy kasbiy vaziyatlarga duch kelish bilan bog'liq holda tasvirladilar. Bir talaba: "Loyiha davomida haqiqiy ustaxonada muammo yechganda, o'zimni mutaxassis kabi his qildim – darslikdagi mashqda emas" – deb ta'kidladi.
- **2-mavzu – Refleksiv o'sish:** Aks ettirish jurnalini muntazam yuritish talabalarda kasbiy o'zini-o'zi baholash qobiliyatini sezilarli darajada rivojlantirdi. Ko'pchilik talabalar semestr oxirida o'zlarining oldingi yozuvlarini o'qib, professional o'sish dinamikasini aniq his qilganliklarini qayd etdilar.
- **3-mavzu – O'qituvchi rolining o'zgarishi:** Professor-o'qituvchilar KAMA modelini joriy etish jarayonida o'z professional identifikatsiyalari ham o'zgarganini ta'kidladilar. Bir o'qituvchi: "Endi men bilim uzatuvchi emas, balki kasbiy muhit dizayneri bo'ldim – bu yangi tuyg'u" – dedi.

KAMA – kasbiy madaniyatni rivojlantirish modeli. Empirik natijalar asosida muallifning KAMA (Kompetensiyaviy-Axloqiy-Madaniy-Amaliy) modeli ishlab chiqildi. Model to'rtta o'zaro bog'liq qatlam (layer)dan iborat bo'lib, kasbiy madaniyatni tizimli rivojlantirishning pedagogik mexanizmini belgilaydi.

4-QATLAM: REFLEKSIV BAHOLASH Portfolio · Tengdoshlar baholashi · Aks ettirish jurnali · Kompetensiya rubrikalari · O'z-o'zini baholash
3-QATLAM: HAMKORLIKDAGI AMALIYOT Tengdoshlar o'qitishi · Loyiha hamkorligi · Kasbiy jamoa · Ustaxona amaliyoti
2-QATLAM: INTERAKTIV PEDAGOGIKA Muammoli ta'lim · Teskari dars · Rolli o'yinlar · Amaliy seminarlar · Loyiha metodi
1-QATLAM: KOMPETENSIYAVIY ASOS Axloqiy-qadriyatli · Texnologik-faoliyatli · Kommunikativ · Refleksiv-ijodiy kompetensiyalar

Manba: Muallifning modeli, 2024 (KAMA = Kompetensiyaviy-Axloqiy-Madaniy-Amaliy)

5-rasm: KAMA modeli – kasbiy madaniyatni rivojlantirishning tashkiliy-pedagogik mexanizmi

- **1-qatlam (Kompetensiyaviy asos)** – kasbiy madaniyatni shakllantiruvchi to'rtta asosiy kompetensiyani belgilaydi.
- **2-qatlam (Interaktiv pedagogika)** – ushbu kompetensiyalarni faol rivojlantiruvchi ta'lim strategiyalarini qo'llaydi.
- **3-qatlam (Hamkorlikdagi amaliyot)** – o'rganishni haqiqiy kasbiy muhitga joylashtiradi.
- **4-qatlam (Refleksiv baholash)** – doimiy o'sishni ta'minlovchi aks aloqa mexanizmini ishga tushiradi.

KAMA modeli chiziqli emas, balki tsiklik xarakter kasb etadi: refleksiv baholash natijalari quyidagi tsikl uchun kompetensiyaviy asosni yangilaydi. Bu KAMA modelini avvalgi bir yo'nalishli texnologik integratsiya modellardan ajratib turadigan asosiy xususiyatdir.

7-jadval: Kompetensiya sohalari va mos keladigan texnologiyalar matritsasi

Kompetensiya sohasi	Asosiy texnologiyalar	O'lchov usuli	Kutilgan natija
Axloqiy-qadriyatli	Rolli o'yinlar, muloqot seminarlari, etika case-study	Kuzatish, intervyu	Kasbiy axloq normalari
Texnologik-faoliyatli	Loyiha metodi, amaliy ustaxona, simulyatsiya	O'KMBS, portfel	Kasbiy mahorat
Kommunikativ	Tengdoshlar o'qitishi, prezentatsiya, guruh loyihasi	Video tahlil, 360°	Muloqot madaniyati
Refleksiv-ijodiy	Aks ettirish jurnali, raqamli portfel, teskari dars	O'z-o'zini baholash	Ijodiy-tanqidiy tafakkur

Manba: Muallifning matritsasi, KAMA modeli, 2024

KAMA modelining samarali ishlashi bir qator tashkiliy-pedagogik shartlarning mavjudligiga bog'liq. Institut-sional tahlil va o'qituvchilar bilan o'tkazilgan intervyular asosida yetti muhim shart aniqlandi:

8-jadval: KAMA modelini joriy etish uchun zaruriy tashkiliy-pedagogik shartlar

Shart	Tavsif	Muhimlik darajasi
1. Rahbariyat ishtiroki	Muassasa rahbariyati raqamli integratsiyani strategik reja va resurs taqsimotida qo'llab-quvvatlaydi	Kritik
2. O'quv dasturi bilan integratsiya	Texnologiyalar va metodlar kurs dasturlariga qo'shimcha emas, asosiy tarkib sifatida kiritiladi	Kritik
3. O'qituvchilarni rivojlantirish	Amaliyot asosidagi muntazam professional takomillashtirish kurslari	Kritik
4. Texnik infratuzilma	Barcha talabalar uchun Internet, qurilmalar, platforma litsenziyalari mavjud	Yuqori
5. Kompetensiya monitoringi	O'KMBS vositasida muntazam baholash va ma'lumotlarni qayta ishlash	Yuqori
6. Talabalarga onboarding	Platformalardan akademik foydalanishdan oldin tizimli yo'naltirish	O'rta
7. Amaliyot jamoasi	O'qituvchilar innovatsiyalarni ulashish uchun hamjamiyat tuzadilar	O'rta

Manba: Muallifning institutsional tahlili, ShDPI 2021–2024

Tadqiqot natijalari kompetensiyaviy yondashuv asosida qurilgan tizimli, sharoitga asoslangan ta'lim texnologiyalarining professional ta'lim muassasalarida kasbiy madaniyatni rivojlantirishda yuqori samaradorligini empirik jihatdan isbotlaydi. Tajriba guruhida umumiy kasbiy madaniyat indeksining 38,4 foizga o'sishi, barcha to'rtta kompetensiya sohasida katta effekt ko'rsatkichlari – bu natijalar global meta-tahlillar natijalari bilan qiyoslanganida yuqori qator o'rinlarni egallaydi. Ayniqsa diqqatga sazovor jihat – texnologik-faoliyatli ($d = 1,42$) va refleksiv-ijodiy ($d = 1,29$) sohalaridagi effekt hajmlaridir. Bu intervensiyaning ushbu sohalariga to'g'ridan-to'g'ri qaratilganligi bilan nazariy jihatdan izohlanadi. Refleksiv amaliyot sohasi, aksincha, an'anaviy texnologik integratsiya tadqiqotlarida kamdan-kam o'rganiladi – aks ettirish jurnali va raqamli portfelning 4-qatlamdagi maqsadli qo'llanishi sezilarli natija berganligi bu sohadagi ilmiy hissani oshiradi.

Sifatli natijalar autentiklik mavzusini – talabalar o'zlarini haqiqiy mutaxassis sifatida his qilganlari haqidagi tasvirlarni – alohida ko'rsatdi. Bu Lave va Wenger (1991) ning situatsion o'rganish nazariyasi hamda “qonuniy periferik ishtirok” tushunchasi bilan to'la mos keladi: KAMA modeli talabalarni sun'iy sharoitda emas, haqiqiy kasbiy faoliyat muhitiga joylashtiradi. Institut-sional dinamika ma'lumotlari (6-jadval) esa KAMA modelining faqat individual cohort emas, balki muassasaviy transformatsiyaga olib kelishi mumkinligini ko'rsatdi. Inter-aktiv metodlar qo'llanishi 21% dan 74% ga o'sishi, bitiruvchilarning mehnat bozorida moslashish tezligining 6,2 oydan 3,4 oyga qisqarishi – bular statistik raqamlar emas, real hayotiy natijalardir.

Tadqiqotning cheklovlari:

- yagona muassasada o'tkazilganligi tufayli umumlashuvchanlik cheklangan;
- O'KMBS o'z-o'zini hisobotga asoslanadi, bu esa ijtimoiy ma'qullash xatosini yuzaga keltirishi mumkin.

Kelajakdagi tadqiqotlarda ko'p muassasali dizayn, amaliyotdagi pedagogik kuzatish o'lchovlari va bitiruvchilarni uzoq muddatli kuzatish zarur.

XULOSA VA TAVSIYALAR

Mazkur tadqiqot kompetensiyaviy yondashuv asosida qurilgan texnologiyalar va tashkiliy-pedagogik sharoitlarning tizimli birikmasi professional ta'lim muassasalarida kasbiy madaniyatni shakllantirishda yuqori samaradorlikka ega ekanini tasdiqlovchi kuchli empirik dalillarni taqdim etdi. Muallif tomonidan taklif etilgan KAMA modeli nazariy jihatdan asoslangan va empirik jihatdan sinovdan o'tkazilgan bo'lib, boshqa pedagogik muassasalar uchun ham moslashuvchan asosni taklif etadi.

Quyidagi amaliy tavsiyalar PTM rahbarlari, o'quv dasturi ishlab chiquvchilari va professor-o'qituvchilarga mo'ljallangan:

- Kasbiy madaniyatni o'quv dasturining asosiga kiritish:** kompetensiyaviy madaniyat ko'rsatkichlarini alohida kurs sifatida emas, balki barcha fanlarning baholash mezonlariga kiritish.
- O'qituvchilarni uzluksiz rivojlantirish:** yiliga kamida 80 soatlik amaliy-pedagogik takomillashtirish kurslarini joriy etish, bunda interaktiv metodlarga alohida e'tibor qaratish.

3. **Raqamli portfelni majburiy joriy etish:** har bir talabani kasbiy o'sish hujjatlarini raqamli portfel orqali kuzatish tizimini yo'lga qo'yish.
4. **O'KMBS yoki unga o'xshash validatsiya qilingan vosita yordamida monitoring olib borish:** har bir semestrda talabalar kompetensiya profilini o'lchash va natijalardan o'quv dasturini takomillashtirishda foydalanish.
5. **Amaliyot hamjamiyatini rasmiylashtirish:** o'qituvchilar innovatsion amaliyotlarini o'zaro ulashishlari uchun har oy seminar-muhokamalar o'tkaziladigan rasmiy hamjamiyat tuzish.

Xulosa qilib aytganda, professional ta'lim muassasalarida kasbiy madaniyatni kompetensiyaviy yondashuv asosida rivojlantirish nafaqat pedagogik muammo, balki davlat siyosatining strategik vazifasidir. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi va Prezidentimizning ta'lim islohoti bo'yicha ko'rsatmalari nuqtai nazaridan, KAMA kabi modellarning keng joriy etilishi raqobatbardosh, yuksak madaniyatli mutaxassislar salohiyatini shakllantirishda muhim bosqich bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Cohen, J. (1988). Statistical power analysis for the behavioral sciences (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.
2. Isaev, I.F. (2002). Professional'naya kul'tura prepodavatelya vysshey shkoly. Moscow: Akademiya.
3. Lave, J., & Wenger, E. (1991). Situated learning: Legitimate peripheral participation. Cambridge University Press.
4. Mavlonova, R. (2016). Professional ta'limda kompetensiyaviy yondashuv metodologiyasi. Toshkent: Fan.
5. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (2020). Toshkent: Davlat nashri.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risidagi PF-6079-sonli Farmoni (2021).
7. Raven, J. (2002). Competence in modern society: Its identification, development and release. Unionville, NY: Royal Fireworks Press.
8. Saidahmedov, N. (2009). Yangi pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Moliya.
9. Slastyonin, V.A. (1991). Formirovaniye professional'noy kul'tury uchitelya. Moscow: Prosveshcheniye.
10. Tolipov, O'. (2013). Kompetensiyaviy ta'lim: nazariya va amaliyot birligi. Toshkent: TDPU nashriyoti.
11. UNESCO. (2019). Digital competence framework for citizens (DigComp 2.1). UNESCO Publishing.
12. Xutorskoy, A.V. (2003). Klyuchevye kompetentsii kak komponent lichnostno-oriyentirovannoy paradigmy obrazovaniya. Narodnoe obrazovanie, 2, 58–64.
13. Yo'ldoshev, O. (2022). PTMLarda raqamli madaniyat darajasi: empirik tahlil. O'zbekiston Pedagogika Fanlari Jurnal, 11(3), 44–59.
14. Zimnyaya, I.A. (2004). Klyuchevye kompetentsii – novaya paradigma rezul'tata obrazovaniya. Vysshee obrazovanie segodnya, 5, 34–42.
15. Imomov, M.P. (2023). Kasbiy ta'lim muassasalarida kompetensiyaviy yondashuv: muammo va yechimlar. Pedagogika va psixologiya, 4(18), 12–26.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №3(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.